

เรื่องเล่าเร้าพลัง 3 ร. (ร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมพลัง) : การดูแลผู้ป่วยล้างไตทางหน้าท้องที่บ้าน

ณิษกานต์ ชันขาว¹, มิ่งขวัญ เกตุกำพล²

พย.ม. กลุ่มงานเวชกรรมสังคม¹, พย.บ. กลุ่มงานเวชกรรมสังคม²

โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช

แสงสีทอง ส่องสว่างของเช้าวันใหม่ ค่อยๆ เคลื่อนผ่านมาให้เห็นความสวยงาม หมุนเวียนกันไป วันแล้ววันเล่าเช่นเดียวกันทุกเพศ ทุกวัยต้องดำเนินชีวิต ตามจุดมุ่งหมาย โดยเฉพาะวัยรุ่น วัยแห่งความสวยงาม วัยแห่งการเรียนรู้ทางสังคมสิ่งใหม่ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่หวัง แต่แล้ววันหนึ่ง สิ่งไม่คาดคิดก็เกิดขึ้น น้องเรเด็กสาว อายุ 18 ปี นักเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษา มาโรงพยาบาล ด้วยหอบเหนื่อยมา 7 วัน วันนีเห็น้อยมากจึงมาขอตรวจที่โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช ขณะรอตรวจ น้องเร ไม่รู้สึกตัว ต้องเชิญไปช่วยภาวะวิกฤติที่ห้องฉุกเฉิน แพทย์และทีมสุขภาพให้การรักษาส่งเครื่องช่วยหายใจ โดยการเปิดเส้น ให้ยาช่วยเบื้องต้นเจาะเลือดเพื่อหาสาเหตุของอาการ ประคบการวินิจฉัยและส่งเข้าอนพักรักษาตัวที่ตึกอายุรกรรมหญิง แพทย์พยาบาลได้ติดตามอาการทุก 15 นาที ทุก 1 ชม แพทย์เฝ้าเวียนมาตรวจ สลับกันตลอดเวลา “แม่เครียดมาก ไม่รู้ลูกเป็นอะไร มีลูกสาวคนเดียว ขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยคลบน้ตาลให้ลูกรอด แม่ไม่ขออะไรมากกว่านี้” สุดท้ายแม่เริ่มมีความหวัง น้องเรมีอาการดีขึ้น ดีขึ้น เริ่มรู้สึกตัวพูดคุยได้ แต่แพทย์พยาบาลยังแฉะมาตรวจอาการอย่างสม่ำเสมอ เช่นเดิม และแล้วสิ่งที่ไม่ปรารถนาก็เกิดขึ้นเมื่อ แพทย์เจ้าของไข้มาตรวจ และบอกแม่ว่า “ทราบไหมลูกสาวเป็นโรคอะไร” “แม่บอก ไม่ทราบเหมือนกัน” หมอใหญ่บอกลูกสาวไตวาย เหมือนฟ้าผ่ากลางอก ไตวายก็ต้องตาย แม่รู้สึกเหมือนจะเป็นลม เหงื่อแตก ตัวเย็น ซาไปหมด แต่คิดในทันทีทันใด ต้องเข้มแข็งเพื่อลูก เพราะพ่อของลูกไปออกเรือประมงอีกหลายวันกว่าจะเข้าฝั่ง ในใจแม่สับสนคิดว่าขออุลลुकให้ดีที่สุด คำว่าไตวาย เป็นไปได้อย่างไร ลูกสาวแม่อายุแค่ 18 ทำไม

ต้องไตวาย แม่ไม่ฟังอะไร หมอพูดอะไรหลังจากนี้แม่จำไม่ได้ จนวันรุ่งขึ้นหมอบอก และให้ข้อมูลเบื้องต้นพร้อมอธิบายซ้ำ และถามว่าจะตัดสินใจ โดยการเสนอทางเลือกล้างไตทางหน้าท้องหรือ ฟอกเลือด ถ้าฟอกเลือด สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ฟอกกับเครื่องที่ห้องไตเทียมค่าใช้จ่ายต้องร่วมจ่ายเดือนละ ประมาณ 24,000 บาท ไปตลอดชีวิตทุกเดือน แต่ถ้าอีกแบบไม่ต้องจ่ายเงิน บัตรทองใช้สิทธิได้โดย งบประมาณจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สนับสนุน วางสายทางหน้าท้องฟอกไตเองที่บ้านได้ ต้องล้างไตวันละ 4 ครั้ง จะมีพยาบาลผู้เชี่ยวชาญ สอนและฝึกปฏิบัติทุกขั้นตอน แม่ น้องเร รู้สึกสับสน มาก คิดเองว่าวิธีการฟอกไตโดยจ่ายเงิน คงดีกว่าแต่จะหาเงินมาจากไหน แม่รู้สึก เครียด รู้สึกผิดที่หาเงินมารักษาลูกไม่ได้ ถ้าลูกเกิดมาเป็นคนรวย ลูกคงไม่ลำบาก แม่มาดูคนไข้ที่นอนล้างไต แบบจ่ายเงิน นอนสบาย มีเครื่องฟอก แต่ลูกแม่คงทำแบบนั้นไม่ได้ แม่ขอโทษนะลูกที่ไม่สามารถหาเงินให้ลูกได้ น้องเรเอง ก็สับสนไม่ยอมรับรู้สึกโกรธแม่ เพราะบอกให้แม่ขายทรัพย์สินสมบัติ มารักษาตนเอง แต่แม่ทำไม่ได้ เพราะขายหมด ก็ไม่พอ น้องเรเสียใจและคิดว่าแม่ไม่รักน้องเร “แม่ปล่อยให้น้องเรตายซะไหม” “สำหรับแม่ มันเหมือนมีดมาแทงหัวใจแม่ น้องเรคิดแค่ระยะสั้นๆ แม่ขายหมดแม่ก็ช่วยน้องเรได้ไม่กี่เดือน เราก็กินหมดเงิน น้องเรก็ไม่รอดอยู่ดี น้องเรอะอะไว้วาย เครียด จนแพทย์เจ้าของไข้ ส่งปรึกษาจิตแพทย์ได้ยาทางจิตเวชมารับประทาน แม่พยายามอธิบายน้องเร ถึงข้อดีการล้างไตทางช่องท้องเป็นการดูแลในระยะยาว ทำได้เอง ที่บ้านไม่ต้องมาโรงพยาบาลบ่อย แม่ช่วยลูกได้หลังจากตัดสินใจวางสายทางช่องท้อง และกลับมาเข้าฝึกล้างที่ห้องไตเทียม 5 วัน ถ้าแม่ฝึกผ่านเราจะได้กลับบ้าน

แม่ตั้งใจตั้งสมาธิฝึกจนทำผ่าน ชีวิตแม่ไม่เคยทำอะไรยากเท่านี้เลย หลงๆลืมๆ ขั้นตอนการล้างไต การต่อสาย น้ำยาเข้าออก การเปิดปิดสาย แต่แม่มุ่งมั่นจะเข้มแข็งเพื่อลูก

ขณะแม่และน้องเรรอคิวเข้ารอฝึกการล้างไต พยาบาลศูนย์ เข้มบ้าน ได้มาคุยเรื่อง การเตรียมผู้ป่วย ก่อนกลับบ้านต้องดูแลเรื่องอาหาร ต้องเตรียมห้องล้างไต ต้องมีมิดชิด ไม่มีลมโกรก มีประตุมิดชิด ปรับให้เสร็จก่อนเพื่อเตรียมพร้อมรับผู้ป่วยกลับบ้านจากโรงพยาบาล ทีมจะลงไปติดตามอาการที่บ้านเพื่อป้องกันการติดเชื้อ หลังจากพยาบาลศูนย์เข้มบ้านพูดคุยจบ ได้ถามผู้ป่วยและญาติทุกคนว่ามีใครมีปัญหาอุปสรรคใดบ้าง แม่เครียดอีกแล้ว แม่ไม่มีเงิน บ้านก็ไม่มีห้องที่กันมิดชิด จึงบอกปัญหาดังกล่าวไป พยาบาลศูนย์การดูแลที่บ้าน เสริมสร้างให้กำลังใจ “เราจะหาทางออกร่วมกัน” เราจะพยายามทำเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยและครอบครัว เพื่อให้พี่น้องและครอบครัวสามารถ มีการดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุลตามบริบทของครอบครัว พยาบาลจึงค้นหาญาติสายตรงที่สนิทสนมและใกล้ชิดผู้ป่วย (ฉันทน์ในใจ ต้องใช้ความรู้ทางด้านเวชปฏิบัติครอบครัวแล้ว) เพื่อค้นหาศักยภาพของครอบครัว ญาติสายตรงซึ่งพบว่า คุณแม่บอกเป็นป้า อยู่ใกล้กัน พยาบาลศูนย์เข้มบ้านขอคุยกับป้าและเล่าให้ฟังถึงความจำเป็นที่ผู้ป่วยต้องเตรียมห้องที่สะอาด สำหรับล้างไต ป้าบอกให้ใช้ห้องที่บ้านป้าไปก่อน (ทีมไม่เห็นด้วยที่ผู้ป่วยต้องปรับเปลี่ยนชีวิตใหม่ไปอยู่บ้านอื่น ไม่ใช่บ้านตนเอง แต่เพื่อป้องกันการติดเชื้อเลยต้องยอมไปก่อนและหาทางแก้ไขในระยะต่อไป)

ขณะที่แม่และน้องเร กำลังฝึก โปรแกรมการล้างไตทางหน้าท้อง อีกด้านหนึ่ง พยาบาลประจำทีมดูแลต่อเนื่อง รับรู้ปัญหาของผู้ป่วยรายนี้ ได้ประสานไปยังทีมภาคีเครือข่าย ในชุมชนซึ่งเป็นทีมดูแลผู้ป่วยเดิมอยู่แล้ว นายกเทศบาลตำบล ให้ความช่วยเหลือยินดีช่วย แต่ขัดกับระเบียบการใช้งบประมาณ เพื่อการก่อสร้าง ต้องสร้างในที่สาธารณะ สร้างบนที่ดินบ้านผู้ป่วยไม่ได้ น้องเรจึงต้องอยู่บ้านป้าไปก่อน แต่ช่วยเหลือ สนับสนุน ค่ายานพาหนะ

บริการรถรับส่ง จึงได้ลองประสานหน่วยงานพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ก็มีงบ ช่วยเหลือได้ในเรื่องค่ารถ ค่าใช้จ่ายอื่นประมาณรายละ 2,000 บาท หลังจากน้องเรนอนโรงพยาบาล 5 วัน เพื่อฝึกทักษะการล้างไต แม่ น้องเรมารดฝึกผ่าน แพทย์อนุญาตให้น้องเรได้กลับบ้าน ท่ามกลางความสดชื่นดีใจของแม่ที่ได้ใช้ชีวิตใหม่ให้ลูก น้องเรอาศัยอยู่บ้านป้า ป้ายกห้องนอนเดิมของลูกสาวป้าไว้เพื่อปรับสำหรับล้างไต ทีมเข้มบ้าน ได้ลงเยี่ยมเพื่อติดตามประเมินการดูแลตนเองที่บ้าน โดยประสานทีมเยี่ยมได้แก่ หมออนามัย จิตอาสา และทีมสหวิชาชีพในโรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช พบสิ่งที่ดี คือ น้องเรหน้าตาสดชื่นกว่าขณะนอนโรงพยาบาล แต่ยังคงมีสีหน้ากังวล แม่ได้สอนต่อให้น้องเรล้างไตด้วยตนเองได้ถูกต้อง โดยมีแม่คอยดูแล น้องเร กลับไปใช้ชีวิตประจำวันได้ตามปกติ

ทุกคนทั้งทีมสุขภาพรวมทั้งผู้ป่วย ป้า มารดา และภาคีเครือข่ายนั่งพูดคุยกำหนดเป้าหมายร่วมกัน อยากให้น้องเรอยู่กับโรคได้ ควรทำอะไร แม่ ป้า จะพยายามดูแลเพราะทราบถึงผลการรักลูกในทางที่ผิด ให้ลูกกินเค็มเหมือนป้อนอาหารพิษให้ลูก โดยมี อสม. จิตอาสาคอยสนับสนุน พร้อมกันนั้นทีม ขอให้สุนิรัตน์เพื่อนป่วยที่ล้างไตมา 12 ปี ไม่เคยติดเชื้อช่วยโทรศัพท์มาพูดคุย แนะนำให้กำลังใจต่อสู๊ สู้ (เพื่อน ช่วย เพื่อน แต่สุนิรัตน์ต้องล้างไตตนเอง ไม่สามารถมาเยี่ยมที่บ้านเพราะไม่สะดวกเพราะเนื่องจากต้องพกอุปกรณ์พร้อมถุงน้ำยา จึงขอเยี่ยมทางโทรศัพท์แทน)

หลังจากเยี่ยมครั้งนั้นต้องตามต่อเรื่องอาหาร ประเมินความดันโลหิตทุกวัน น้องแกนนำ ขออาสาว่าวัดความดันโลหิตให้น้องเรเองทุกวัน ทุกคนกลับจากบ้านน้องเร ด้วยความกังวล และไม่มั่นใจในภาวะสุขภาพของน้องเร พวกเราทีมสุขภาพและภาคีเครือข่ายนั่งคุยสรุปประเด็นกันในรถขณะเดินทางกลับ ซึ่งสิ่งที่ยังต้องช่วยเหลือ และเป็นสิ่งที่ต้องประสานต่อ จึงเล่าประสบการณ์การเยี่ยมบ้านที่ตำบลนาเคียนเคยใช้การช่วยเหลือแบบไม่เป็นทางการ โดยชุมชน คือ “การเลี้ยงน้ำชา : โดยการขอ

บริจาคตามศรัทธาวันที่กำหนดเลี้ยงน้ำชา” ทีมจะไปหาผู้ใหญ่บ้าน เพื่อปรึกษาการหาเงินช่วยน้องเร จิตอาสาคนเก่งของเราอาสาคุยกับผู้ใหญ่บ้านเอง

วันหนึ่งได้รับโทรศัพท์จากแกนนำคนเก่งเราบอกว่าน้องเร ดีขึ้นมากๆ ความดันไม่สูงแล้ว ไม่บวมแล้ว “น้องไปวัดความดันให้และเข้าไปดูเรื่องอาหารถึงในครัว น้องเรตั้งใจดีมาก และอีกอย่างตอนนี้ ผู้ใหญ่หาเงินให้น้องเรโดยการเลี้ยงน้ำชาได้ 6 หมั้นกว่าบาท แม่น้องเรทำห้องแล้ว พี่ขวัญอย่าลืมมาดูแลนะ”

ไม่น่าเชื่อ น้องเร โชคดีมากๆ เพื่อนบ้านดี หัวหน้าชุมชนให้การช่วยเหลือดี ทีมเยี่ยมบ้าน ได้คุยกับผู้ใหญ่บ้าน และขอแสดงความชื่นชม พลังของชาวชุมชนในพลังรักที่ทุกคนมีต่อน้องเร และเป็นต้นแบบแนวคิดในการช่วยเหลือแบบเร่งด่วน

ได้รวดเร็ว แม่กล่าวขอบคุณทุกคนที่ช่วยเหลือ เราได้ขอความคิดเห็นว่าห้องล้างไตนี้อยากชื่อว่าห้องอะไร มติเสียงส่วนใหญ่ในทีม รวมทั้งน้องเร ขอชื่อเป็น “ห้องดีรักรัก” เหมาะจริงๆเพราะได้มาจากความรัก ร่วมมือร่วมบริจาคเงินของทุกคนในชุมชน ทีมสุขภาพทำป้ายชื่อห้อง ทำพิธีมอบป้าย โดยผู้ใหญ่บ้าน

วันมอบป้ายห้อง น้องเรใส่ชุดสวย แม่น้องสดชื่น ผู้ใหญ่บ้านเอง ก็รู้สึกภาคภูมิใจมาทำพิธีมอบให้ ทุกคนมีความสุข น้องเรกลับไปมีชีวิตตามปกติ ไม่มีภาวะแทรกซ้อน ไปเรียนเสริมสวยเนื่องจากระยะเวลาเรียนไม่นาน มีรายได้ ทำงานที่บ้านได้ ไม่ต้องทำงานหักโหมมาก ทีมสุขภาพโรงพยาบาลมหาราชและทีมโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพก็แอบปลื้มใจ ภาพบ้านเดิมเป็นไม้ ต่อเติมห้องใหม่ด้วยปูน(ห้องใหม่ฝั่งซ้ายมือ) ทาสีใหม่ทั้งบ้าน

5 ปี 9 เดือน ที่ดูแลกันมา น้องเรกลับไปใช้ชีวิตปกติ ขายของ ทำเสริมสวย น้องเรเป็นวัยรุ่น บางครั้งไม่มีวินัยในตนเองทีมสุขภาพ โรงพยาบาลมหาราช จะโทรแจ้งรพสต. อสม. เพื่อช่วยให้กำลังใจ และติดตามการดูแลจนน้องเรดีขึ้น มีการติดตามประเมินผลความเครียดทุก 6 เดือน น้องเรไม่เคยมาอนโรงพยาบาล ด้วยการติดเชื้อใน

ช่องท้อง (Peritonitis) ไม่เคยมีการติดเชื้อที่แผลหน้าท้อง (Exit Site Infection) จากพลังความดี การร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมพลัง ความคิด ความรัก ร่วมสทบทุน ในคุณแลนั้น ส่งผลให้ทั้งผู้ให้และผู้รับ มีความสุข ทุกคนพบแต่สิ่งดีๆ ในชีวิต โดยเฉพาะชีวิต น้องเร สามารถดูแลตนเองได้ ดำเนินชีวิตได้ตามบริบท และอยู่กับโรคไตเรื้อรังระยะสุดท้ายตราบนานเท่านาน

สรุปการแก้ปัญหาและการพัฒนา

ผู้ป่วยหญิงสาว วัยรุ่น มีความต้องการ ความคาดหวัง การใช้ชีวิตทางสังคม แต่เมื่อต้องมาป่วยเรื่องโรคไตวายที่ต้องล้างไตทางหน้าท้อง มีอุปสรรคติดตัวอยู่ตลอดเวลา และต้องล้างไต วันละ 4 ครั้ง จึงเป็นภาพลักษณ์ที่ไม่อาจยอมรับได้ ประกอบกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ที่ไม่สามารถจัดการสิ่งแวดล้อมให้ถูกต้องและเหมาะสมได้ จึงเป็นบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการ ในการสร้างเสริมกำลังใจ ให้ผู้ป่วยลุกขึ้นมา สู้อะดิทนต่อไปอย่างเชื่อมั่น ในศักยภาพตนเอง โดยใช้กระบวนการ ให้ข้อมูล ให้คำปรึกษา และการจัดกิจกรรม ประชุม วางแผนการช่วยเหลือร่วมกับทีมภาคีเครือข่าย ทั้งหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่น รวมถึงการนำวัฒนธรรมในชุมชน “ ประเพณีการเลี้ยงน้ำชา” เพื่อระดมทุนในการปรับปรุงบ้าน และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เอื้อต่อการล้างไตทางหน้าท้องที่บ้าน การใช้หลักการเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อเสริมพลังกำลังใจ

เด็กสาววัยรุ่น ที่มีความทุกข์เรื่อง เจ็บป่วยสามารถก้าวเดินต่อไปอย่างเชื่อมั่น สามารถประกอบอาชีพได้ และสามารถดูแลตนเองไม่เกิดภาวะแทรกซ้อนตลอดช่วงเวลาในการดูแลที่บ้าน

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา จากเรื่องเล่า

1. ผู้ป่วย สามารถดูแลตนเองไม่เกิดภาวะแทรกซ้อน (การคิดเชื่องทางหน้าห้อง)

- มิניประปา กรณีไม่มีน้ำประปา 1,200 บาท

- เกิด วิกฤตกรรม ห้องล้างไต ต้นทุนต่ำ

- โต๊ะวางน้ำยาขณะล้างไต ราคา 500 บาท 1,500 – 2,500 บาท

- เสาวแขวนน้ำยา ราคา 500 บาท จาก 2,500 บาท

2. มีต้นแบบการดำเนินงานตาม บทบาทหน้าที่เพื่อ การดูแลผู้ป่วยแบบมีส่วนร่วมโดยภาคีเครือข่ายและ มีการ ใช้มาเป็นเวลา 5 ปี

ลำดับที่	หน่วยงาน	บทบาทการช่วยเหลือดูแล
1	องค์กรท้องถิ่น (อบต. ท่าซึก)	สนับสนุนด้านสังคม เศรษฐกิจ และครอบครัว
2	แกนนำ อสม.	1. เตรียมบ้าน เตรียมสถานที่ ก่อนผู้ป่วยกลับจากโรงพยาบาล 2. ติดตามประเมินเบื้องต้นเป็นระยะ
3	ทีมสุขภาพ จากสถานีอนามัย วัดมุขธารา	1. เตรียมบ้าน เตรียมสถานที่ ก่อนผู้ป่วยกลับจากโรงพยาบาล 2. ติดตามอาการตามแผนการดูแล ทุก 1-2 สัปดาห์ ทุก 1 เดือนหรือตามสภาพผู้ป่วย
4	ทีมสหวิชาชีพ โรงพยาบาลมหาราช นครศรีธรรมราช	1.วางแผนจำหน่าย(Discharge Plan) 2.ติดตามดูแลผู้ป่วยหลังจำหน่ายจากโรงพยาบาล 3.ดูแลผู้ป่วยอยู่ในระยะเสี่ยงต่ออาการรุนแรง(จากผลการดูแลตนเอง) 4.เป็นทีมประสานการดูแลจากโรงพยาบาลผู้ป่วย และจากบ้านสู่โรงพยาบาล
5	ผู้ป่วยและญาติ	1.ดูแลผู้ป่วยด้านร่างกาย 2.จิตใจ อารมณ์ 3.เศรษฐกิจ 4.สังคม
6.	ผู้ป่วยล้างไตทางหน้าห้อง(เพื่อนช่วย เพื่อน)	1. เพื่อนคุย ให้กำลังใจ ให้ข้อมูล

สุดท้ายต้องขอบคุณ ผู้ป่วยและครอบครัวที่ทำให้ทีมสุขภาพ ได้มีโอกาสเข้าใจถึงชีวิตที่ต้องอาศัย ทั้งความรัก ความร่วมมือ ร่วมพลัง จากชุมชน ในการส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้ป่วยและครอบครัว สามารถจัดการสุขภาพของตนเอง ได้ อย่างมั่นคงและยั่งยืน